

**Pod záštitou primátora hlavního města Prahy
Doc. MUDr. BOHUSLAVA SVOBODY, CSc.
a starosty Městské části Praha 1
Ing. OLDŘICHA LOMECKÉHO**

se koná ve čtvrtek 21. června 2012 v 18.00 hodin

PIETNÍ SHROMÁŽDĚNÍ K UCTĚNÍ PAMÁTKY 27 POPRAVENÝCH PŘEDSTAVITELŮ ČESKÉHO ODBOJE

**v chrámu sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí v Praze
a
u desky popravených obětí**

POŘADAJÍ:

Město Mnichovo Hradiště, potomci a příbuzní mučedníků popravených na Staroměstském náměstí, sdružení EXULANT – potomci pobělohorských exulantů, Kostnická jednota, Masarykova společnost, ČSBS, ČsOL, Společnost E. Beneše, Církev československá husitská v Praze, historické společnosti a další organizace

STAROMĚSTSKÁ EXEKUCE MUČEDNÍCI Z 21. ČERVNA 1621

PROLOG

Také v tomto roce si **21. června** připomeneme neblahou událost, která se stala tragickou tečkou za osudnou bitvou na **Bílé hoře** a zároveň i symbolem násilného zvratu v historickém vývoji českého národa. **Poprava 27 předních činitelů stavovského protihabsburského povstání** v den letního slunovratu roku 1621 vskutku názorně a výstižně symbolizuje zánik české politické samostatnosti na další tři staletí a také násilné ukončení české reformace i dosavadní náboženské tolerance. Připomínáním těchto justičních vražd a nejmasovější veřejné popravy v našich dějinách nemíníme vyvolávat emoce a oživovat staré spory, zvláště v současných dobách, kdy usilujeme o ekumenický mezicírkevní dialog a kdy ostatně čeští křesťané (včetně katolíků) se dostávají v české společnosti stále více na minoritní pozici. Samozřejmě „**staroměstská exekuce**“ je i součástí debaty, která se táhne českým dějepiscetvím, publicistikou i politikou již od 17. století. Jedná se o významnou součást tzv. české otázky, tedy o interpretaci bělohorské porážky a důsledků vítězství habsburské Vídně, vedoucího k politickému i náboženskému absolutismu. V českém protestantském exilu byly oběti staroměstské exekuce považovány od počátku za mučedníky víry, k uctění jejich památky byl ještě roku 1621 vydán tajně spis **Koruna neuvadlá mučedníků Božích českých**. Tuto knížku, později ještě několikrát vydanou, a to i v německém překladu, napsal **Jan Rosacius Hořovský**. Tento evangelický farář od staroměstského svatého Mikuláše byl nejen blízkým očitým svědkem poprav, ale dokonce přímo na popravišti a předtím ještě ve vězení dodával odsouzeným útěchu. Rosacius, který zemřel v exilu roku 1637, patřil sice k českým luteránům, tzv. novoutrakvistům, ale vážil si i Jednoty bratrské a jejího přínosu. Rosaciovo dílo využil proto též **Jan Amos Komenský** v historické kompilaci **Historie o těžkých protivěstných církvě české** (1632), kde byly shrnuty předbělohorské i pobělohorské perzekuce českých nekatolíků včetně působivé kapitoly o staroměstské popravě z 21. června 1621. Tento Komenským redigovaný spis, vydaný i v latinské, německé a anglické verzi, měl burcovat svědomí evangelické Evropy ve prospěch poražených českých protestantů. Ovšem na výsledku třicetileté války, potvrzeném roku 1648 vestfálským mírem, už nic nezměnil. České země, Čechy a Morava, se tak staly jedinou zemí raně novověké Evropy, kde byla většina obyvatelstva donucena vítěznou mocí změnit svou evangelickou křesťanskou víru ve prospěch jediné státní církve...

Snad i proto se později Římskokatolická církev nestala – na rozdíl třeba od Polska či Irska – součástí národní identity. Sepětí „*oltáře a trůnu*“, onen důsledek Bílé hory i staroměstské exekuce, vedlo posléze k tomu, že národní emancipační hnutí se vyvíjelo mimo rámec katolické církve (a na tom nemohou změnit nic ani čestné výjimky vlasteneckých katolických duchovních). Vlastně to ani jinak být nemohlo, vždyť převážná část národně a liberálně orientované historiografie 19. a první poloviny 20. století posuzovala českou reformaci, tedy období od husitství po Bílou horu, jako vrcholné období starších českých dějin, a tudíž nebylo pochyb, že popravení ze Staroměstského náměstí byli mučedníky za náboženskou i politickou svobodu. Pochopitelně lze v demokratické diskusi a pluralitním prostředí vyslovit i názory jiné (často ovšem převzaté v novém hávu ze starší militantní katolické a prorakouské konzervativní literatury 19. století). Ovšem různé úvahy o „*blahodámosti vítězství prospěšného habsburského centralismu nad stavovskou roztržitostí a šlechtickou anarchií*“ by neměly zakrýt základní dějinnou skutečnost – **Bílá**

hora, staroměstská exekuce i následná třicetiletá válka přinesly českému národu největší pohromu v jeho historii – nešlo jen o hospodářskou devastaci i následné daňové zatížení, ale neblahou roli hrál i drastický úbytek obyvatelstva (válečná utrpení, hladomory, epidemie), vedoucí zvláště v pohraničí k postupné germanizaci, i ztráty velké části národní elity (masový exil evangelické šlechty, měšťanstva a inteligence).

PŘÍBĚH NEJZNÁMĚJŠÍ ČESKÉ POPRAVY

Po nečekaném vítězství po dvouhodinové bitvě na bělohorské pláni před Prahou **8. listopadu 1620** čekalo vítěznou bavorsko-císařskou stranu další překvapení. Již následující ráno, **9. listopadu**, ujel „zimní král“ **Fridrich Falcký** z Prahy a týž den se pražská města vzdala nepříteli a otevřela mu své brány. Někteří vůdci protihabsburského povstání a přední osobnosti Fridrichova dvora jako **Matyáš Thurn** či **Václav Vilém z Roupova** sice včas uprchli, ale většina stavovských předáků zůstala v nepochopitelném klidu a slepé důvěře doma. Mnozí naivně uvěřili vítězi z Bílé hory, bavorskému vévodovi **Maxmiliánovi**, jenž vůdcům povstání slíbil, že jejich života bude ušetřeno. Jiní bláhově doufali v milost císaře **Ferdinanda II.**, když již **13. listopadu** projevili ponižujícím reversem lítost nad svými činy.

Vídeň ovšem neměla ani v nejmenším zájem o nějaké smiřování a v císařově okolí bylo od počátku rozhodnuto, že přední viníci budou potrestáni na hrdle. Nelítostně se mělo zatočit s celým českým národem. Španělský vojevůdce **Martin Huerta**, člověk krutý a fanatický, doporučoval císaři, „*aby bez rozdílu všechny zamordovati dal, aby tak z nevěrného kacířského národa ani nohy nezůstalo*“. Přisadil si i španělský vyslanec, požadující vyhubení „národa bezbožného, jenž tak dlouho urážel velebnost císařskou“. Celý plán pokoření Čech jako ohniska vzpoury byl předem promyšlen a připraven, i když zatím utajen. I když ihned po Bílé hoře vypracoval nový správce Českého království **Karel z Lichtenštejna** pro císaře seznam povstalců, k zatýkání se zatím nepřistoupilo. Byla to zjevně taktika, která měla předáky povstání uklidnit. Tento osudový omyl a falešný pocit bezpečí přispěl k tomu, že jenom část nejvýznamnějších činitelů povstání se zachránila útekem ze země.

A tak teprve v únoru 1621 přišel z Vídně rozkaz k zatčení provinilých. Vše bylo navíc záludně zorganizováno tak, že páni a rytíři, obeslaní na Pražský hrad, vůbec netušili, o co se přesně jedná. Všichni pozvaní se dostavili v neuvěřitelně naivitě dobrovolně, ovšem ihned po svém příchodu byli **20. února** zatčeni a uvězněni. Zároveň byl zřízen mimořádný soud, jehož předsedou se stal moravský aristokrat **Lichtenštejn**, odpadlík od českobratrské víry, nyní již horlivý katolík a oddaný přísluhovač vídeňského dvora. Hlavním žalobcem jmenován servilní kariérista **Přibík Jenišek z Újezda**, dosud bezvýznamný chudý zeman z Klatovska, zanedlouho však pobělohorský zbohatlík. Soudu, v němž vedle několika českých katolických pánů zasedali i cizinci, nešlo o zdoluhavé projednávání individuální viny obžalovaných, nýbrž o rychlé vynesení víceméně předem daného rozsudku. Rozsudek smrti císař potvrdil u sedmadvaceti obžalovaných a poprava byla stanovena na 21. červen 1621. Mamě prosily rodiny odsouzcenců o změnu krutého ortelu, mamě se ohromení vězňové obraceli s prosebným listem na saského kurfiřta, aby jim vymohl u císaře prominutí jejich „zločinů“. Kurfiřt **Jan Jiří**, považovaný za ochránce všech luteránů, nehodlal „rebelům“ proti panovnickému majestátu pomoci, dokonce vydal na smrt do Prahy svého stoupence **Jáchyma Ondřeje Šlika**, který mamě hledal na saském vévodském dvoře ochranu.

Tento nezvykle krutý a teatrální trest měl v českém panstvu utlumit „*tradiční sklony k vzpouře a rebelii*“, zlomit v něm „*ducha vzdoru a neposlušnosti*“. Již v pátek **18. června** se začalo stavět na Staroměstském náměstí v Praze přímo u radnice dřevěné popravní lešení, potažené černým sukmem. Odsouzcenci byli na staroměstskou radnici přivedeni

z Hradu v neděli **20. června** večer. Den hrůzné exekuce byl ohlášén v pondělí **21. června 1621** o páté hodině ráno výstřelem z děla na Hradě. Zároveň byly uzavřeny městské brány a lešení bylo obstoupeno **Valdštejnovým** plukem. Po celou dobu exekuce se navíc troubilo a bubnovalo, aby lid neslyšel, co odsouzení mluví.

Pořadí poprav bylo stanoveno podle stavovské důstojnosti, tedy nejprve byli stětím popraveni tři příslušníci panského stavu a poté sedm rytířů. Jako první položil hlavu na špalek **Jáchym Ondřej Šlik**, poté byl přiveden na lešení **Václav Budovec z Budova**, chlouba a politický vůdce Jednoty bratrské a za bojů o Rudolfův majestát mluvčí českých nekatolíků, nyní již 74letý stařec. Třetím popraveným pánem se stal **Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic**, který rozzlobil Ferdinanda II. i tím, že dal v létě 1619 ostřelovat císařský palác ve Vídni. Kryštof proslul i jako renesanční hudební skladatel a autor českého cestopisu o Egyptu a Svaté zemi. Kryštofův někdejší společník na této cestě a katolický přítel **Heřman Černín z Chudenic** jeho popravě osobně přihlížel, později si dokonce vzal za manželku jeho vdovu. Císařskou milost nedostal ani staříčkový rytíř **Kašpar Kaplíř ze Sulevic**, se svými 86 lety nejstarší z popravených. Dalšími šesti stáťými rytíři byli **Prokop Dvořek z Olbramovic**, **Bedřich z Bílé**, **Ota z Losu**, **Vilém Konecchlumský**, **Bohuslav z Michalovic** a také jediný katolík **Diviš Černín z Chudenic**, který se jako hejtman Pražského hradu přidal k povstalcům a přijal od Fridricha Falckého úřad zemského soudce. Jeho bratr, již zmíněný přísedící Heřman Černín, se na dobu jeho popravy z lešení vzdalil. Ze sedmnácti popravených měšťanů (většinou ovšem erbovních) je nejznámějším vzdělaný lékař a rektor Univerzity Karlovy **Jan Jessenius**, původem Slovák, kdysi osobní lékař císaře Rudolfa, proslulý i svou první veřejnou pitvou v Praze. Mstivého císaře popudil zvláště jako výmluvný diplomat ve službách stavů a krále Fridricha. Proto mu byl nejdříve vyřiznut jazyk a přibit na šibenici, pak teprve byl Jessenius sťat. Jeho mrtvé tělo bylo podle příkazu Vídně ještě dodatečně zneuctěno rozčtvrcením a rozvěšením před městskými hradbami na kolech.

Popravy vykonal staroměstský kat **Jan Mydlář**, sám nekatolík, za čtyři hodiny a použil přitom čtyř mečů. Osobně setnul hlavy jen 24 stavovských vůdců, tři z odsouzených měšťanů byli totiž oběšeni. Těla popravených byla vydána příbuzným, ale dvanáct hlav předních vůdců, mezi nimi Šlikova, Budovcova, Kaplířova a Jesseniova, bylo pro výstrahu vyvěšeno na železných prutech na Staroměstské mostecké věži. Visely tu po deset let, kromě hlavy Jáchyma Ondřeje Šlika, která byla z milosti vydána jeho pozůstalým k pohřbení. Sejmuty a důstojně pohřbeny byly až při saské okupaci Prahy v roce 1631. Podobně bylo naloženo s hlavou popraveného žateckého purkmistra **Maxmiliána Hošťálka**, která byla přibita na městské bráně v Žatci, a stejné zneuctění potkalo hlavu kutnohorského měšťana **Jana Šultyse**, poslanou k vyvěšení do Kutné Hory. Také u dalších byl ztížen trest smrti zneuctujícími rozsudky, zpravidla dodatečným rozčtvrcením.

Barbarská a brutální staroměstská exekuce měla zastrašit všechny odpůrce habsburského režimu a dát jasně najevo císařovu vůli tvrdě a nelítostně skoncovat s odbojnými českými zeměmi. Veřejnou popravou dal však nový režim nechtěně svým sedmadvaceti obětem „*palmu mučednictví*“, ohlas pražské exekuce navíc posílil protihabsburské nálady jak v protestantské Evropě, tak v katolické Francii.

Všichni odsouzení projevili v posledních chvílích nesmírnou srdnatost a hrdinnost, žádný z nich nezakolísal ve svém přesvědčení o správnosti činů, kterých se dopustili, a nesnažil se ziskat zmírnění svého osudu zradou na svém vyznání a přestupem ke katolictví. Pevnost a odhodlanost nešťastných odsouzenců vzbuzovaly proto obecný obdiv. Svou hrdinnou smrtí vykoupili v očích veřejného mínění (a také v očích budoucích generací) dosavadní chyby i předchozí zakolísání.

Prof. PhDr. Jan Kumpera, CSc.